

FÜLEP MÁRK

VISSZA A KÉPERNYŐRE – VARGA KARCSI BÁCSI ONLINE VETÉLKEDŐSOROZATA

„Egyre inkább dehumanizálódó világunkban nemcsak zenészeknek, hanem minden humánus érték iránt elkötelezett embernek nagy örömet és a jövő időkre nézve is reményt jelent, hogy ilyen vetélkedők szerveződnek és ilyen vetélkedők iránt éppen az ifjúság mutatja a legnagyobb érdeklődést.”

*Madarász Iván
Kossuth-díjas zeneszerző*

Talán jól gondolhatja a Tisztelt Olvasó, a kettős cím két téma kifejtését sejteti. A 2022. év során 97. életesztendeje felé járó zenei ismeretterjesztő és játékvezető, a minőségi zenepedagógia fáradhatatlan vezető tanára, sokak példaképe, mestere és barátja, az „ország Karcsi bácsija”ⁱ online vetélkedősorozata adta az apropót Varga Károly munkásságának rövid visszatekintésére, amely egészen a magyar televíziózás 1950-es évekbeli kezdetére vezethető vissza. Pontosabban még korábbi időkre.

A címben emlegetett „képernyő” valóságos és metaforikus jelentéstartalommal bír tehát. A valóságos jelentést magyarázni nem kell, legfeljebb felhívni a figyelmet a kettő – ti. a televízió és a monitor képernyővilága, mint a Karcsi bácsi által igénybe vett média – között eltelt rendkívül sok időre. Varga Károly már akkor dolgozott, amikor még nem volt televízió és még akkor is dolgozik, amikor a 21. század embere már mobiltelefonon és iPadon robotol... (Ugye, Kedves Olvasó, ez egészen hihetetlen!) Metaforikus jelentése azok számára érthető, akik ismerik Karcsi bácsi munkásságát: minden feladatot örömmel elvállalt, ha nyilvános szereplésével valami jót tehetett a kultúráért. Ez a megtörhetetlen munkásság pedig nem méricskéli a lehetőségeit, hanem a technika és aktuális társadalmi berendezkedés, stb. által adott lehetőségeket eszközként használja. Ha napjainkban közösségi tér lett a számítógép, hát legyen az az eszköze a kultúra terjesztésének! – vallja Varga Károly.ⁱⁱ

Igen ám, de azonmód kérdezhetnénk, vajon hogy jut mindez eszébe egy 96 éves embernek? Ha pedig elgondolkodunk azon, hogy egy életveszélyes balesetet elszenvedett, de orvosilag is szinte megmagyarázhatatlan és csodával határos módon felépült ember negyedévnnyi kényszerszünete után pattant ki ennek az ötletnek a csírája – talán minden szó fennakad. És létezik az a nemes cél, a felcseperedő zenekedvelő gyermekek tanításának szeretete, amely elfeledteti Karcsi bácsival a 2021 nyarának kórházi ágyakon átélt végesnek látszó nehéz napjait? Igen. Létezik. Úgy tűnik, Karcsi bácsi esetében igen a felelet. Azzal egyetemben, hogy mindez nem sikerült volna gyermekorvos fia embert próbáló, éjt nappallá tévő szakmai segítsége, és a sors kegyessége nélkül, Karcsi bácsi szellemi-lelki habitusa a legidőállóbbak, a legjobbak közé rendeltetett.

Megkértem Karcsi bácsit, hogy írja le pár szóban vetélkedőinek, zenei játékainak, stb. első megjelenési formáit. Összefoglalóját a tőle megszokott őszinte személyes hangon írta, amelyet legjobbnak láttam – az ő beleegyezésével – a kívánt formai tagolásokkal szó szerint közölni. Az alcímeket az áttekinthetőség megkönnyítése érdekében magam tettem hozzá. Amíg e sorokat dőlt, addig Varga Károly írását normál betűkkel szedtem.

VARGA KÁROLY: ISMERETTERJESZTŐ VETÉLKEDŐIM

A kezdetek:

Talán különösnek, hihetetlennek hangzik, hogy eredetük **ötéves koromig** nyúlik vissza, pedig igaz. Én már négy és fél éves koromban írtam, olvastam és nem voltam még ötéves, amikor késő tavasszal, kora ősszel a nagymamáék háza előtt elterülő pázsiton magam köré ültettem óvodáskorú kis barátaimat és játékdalokat tanítottam nekik. Tapssal kísértük énekünket, hogy egyenletesebben lüktessen a dal és olykor-olykor a néhány önként jelentkező között egyenként döntöttünk arról, hogy kiknek a dala szól és lüktet a tapsa legjobban.

Gyakran gondolkodom vissza mai nagy zenei játékunk alatt ezekre a régi pillanatképekre. Amikor a 20. század ötvenes éveinek legelején elindítottam az első játékos zenei vetélkedőket, akkor is a ritmuskíséréssel, ritmusjátékokkal kezdtük: ritmuskíséret, ritmusvisszhang, ritmuslánc, ritmuspárbaj stb. voltak első követelményeim, majd ehhez csatlakozott a szép éneklés.



Iskolai játékos vetélkedők, vetélkedősorozatok:

Természetesen nem álltunk meg ezeknél. A zenei alapismeretek központba állítása után téma lett az ének-zene órákon tanultak órán kívüli számonkérése is a játékos vetélkedőben. Hamarosan megrendeztük az első órán kívül rendezett **iskolai játékos vetélkedőket**, amelyek anyagát iskolán kívüli kapcsolódó részekkel töltöttük fel.

Így kialakult a játékok első alaprendszere, amely az általános iskolások százainak, ezreinek részvételével történt. Ez lehetővé tette az ismeretterjesztő - ismeretfeltáró, ismeretet rögzítő - játékok rendszerének fenti kialakítását, az ének-zenei általános iskolák és gimnáziumok tanulóiból a legjobbak szűkebb körű zenei versenyeit és a kisebbek „Játsszunk zenét!” sorozatainak kialakulását.

Az első kis sorozatokat egy-egy iskola osztályai között rendeztük meg. Újabb lépés volt, amikor **két** jó kapcsolatot tartó, vagy **testvériskola** között zajlott vetélkedés, később **települések, megyék, körzetek, régiók iskoláinak csapatai között**, végül kiterjedt az **egész ország** iskoláira, majd bekapcsolódtak a **határon túliak** is, úgy, hogy egyetlen iskolától elérkeztünk ahhoz a programhoz, amelyet így hirdettünk meg: „Száz év zenéje, száz iskola zenei játéka”. S valóban az ország száz gimnáziumának, zene- és általános iskolájának 400 csapata vett részt a nagy sorozatban. Ennél is több résztvevője volt „A magyar zene évezrede – honfoglalás muzsikával”, a „Kárpát-medencei Kodály vetélkedő” és a „Kárpát-medencei Bartók vetélkedő” sorozatainak, amelyen 160 - 160 honi, illetve határon túli iskola 4-4 csapata vett részt. Ezzel elértük időtartamban és földrajzi térben a legkiterjedtebb játékokat, noha ezek mellett rendszeresen tartottam kisebb létszámú programokat is. A csapatok 4-6 fősek voltak, a vetélkedősorozatok három-négy fordulóból és a döntőből álltak.

A versenyek, vetélkedők, zenei játékok tematikája olykor aktuális évfordulókhoz, olykor a nagyobb egységeket, vagy egész korokat átfogó időszakokhoz kapcsolódott. Természetesen gyakran adódtak egyedi témák is, mint például a „Nagy vizek zenéje”, „Tréfa és vidámság a zenében”, „Földrészek muzsikája”, „Népek zenéje” stb.

Óbudai Társaskör színpadán:

Mindennél korábban kezdődött a vetélkedő rendszerű, a tudást hanglemezekkel honoráló program az **Óbudai Társaskörben**. Ennek következő lépése volt, amikor az Óbudai Társaskör vezetői helyet adtak a Fővárosi Zeneiskolák Központi Mozart Klubjának, a zenei pályára készülő gyerekek klubjának, amelynek én voltam a vezetője. Attól kezdve tartalmában, minőségében nagyot változott a program.

Magyar Rádió és Magyar Televízió műsorai:

Már zeneakadémiai tanulmányaim befejezése előtt két évvel – 1951 januárjától – munkatársa voltam a Magyar Rádió Ifjúsági Osztálya Zenei Szerkesztőségének. Két év múlva, tanári pályám első évében a Fővárosi Zeneiskola Szervezet tanszakvezető tanára lettem. Abban az évben útnak indítottuk a **Magyar Rádióban** az ifjúsági zenei vetélkedők hosszú sorozatát, s amikor 1959 karácsonyától a **Magyar Televízió** műsorvezetője lettem, útnak indítottuk a „Zenekedvelő Gyerekek Klubja” 266 egyórás élő adást megélt sorozatát, amelynek csaknem minden adásában helyet kapott a zenei fejtörő.



Országjárás:

*(...Amint a vetélkedők és egyéb feladatok sokasodtak, fokozatosan növekedett Varga Károly tevékenységi köre a **fővárosban** és az **egész országban**, amely minden bizonnyal Karcsi bácsit megállíthatatlan lelkesedésre sarkallta, máig töretlen népszerűséggel jutalmazván fáradhatatlan munkamániáját. ...És akkor most ugorjunk nagyot az időben, körülbelül bő fél évszázadot (!), meg se kíséreljük megszámolni az amúgy dokumentumokból is megszámlálhatatlan több ezer vetélkedőt, hovatovább ismeretterjesztő műsort, hangverseny közvetítést, műsorvezetést, szakmai továbbképző előadást, nyári táborokat, külföldi kiküldetést, sőt munkásságának egyéb elméleti, pedagógiai, stb. területeire se térjünk ki (lásd lent)ⁱⁱⁱ hanem érkezzünk meg a jelenbe és tervezzük a jövőt! Olvassuk tehát tovább Karcsi bácsi szavait! – a szerző...)*

Online vetélkedő:

Utolsó, két évre tervezett, de a covid miatt három és fél évre terjedt játékunknak ezt a címet adtuk: „Nagy korok – Nagy mesterek – Nagy műfajok – Nagy művek”. A záró vetélkedő két részből fog állni. A záró első rész a vetélkedő rendszerű összefoglaló, ismeretrögzítő feltárása, rögzítése.

A járvány kényszerű helyzetet teremtett, amelyhez alkalmazkodnunk kellett. **Online rendszerben** rendeztük meg, amely azt jelentette, hogy a tizenkét résztvevő iskola tizenhét csapata saját iskolájának tizenhét termében elkülönülve vett részt a programban. Az irányító központ lakásunk egyik szobája volt, amelynek falára vetítve jelent meg a három csoportba osztott minden résztvevő csapat a következő megoszlásban: 2021. 11.

22-én délelőtt 4, 29-én délelőtt 6, délután 7 csapat. Még sosem volt ilyen hosszú történelmi időt átfogó nagy játék, amelynek csupán első része volt az Ars Novától a Bécsi klasszicizmus lezárultáig terjedő időszak. Jelszó: „Mindenki lát mindenkit, mindenki hall mindenkit.” Az Online rendszer átfogó távolsága pedig az országot könnyedén lefedi, amely bámulatos lehetőséget rejt: például Balatonlelle – Miskolc – Szerencs – Keszthely – Orosháza közti kapcsolatot.

A résztvevő fiatalok és tanárok között nagy sikere volt. Az egyik iskola vezető tanára rögtön a játék végeztével ott helyben így jelezte ezt telefonon: „A gyerekek örömmáorban úszva búcsúztak.”

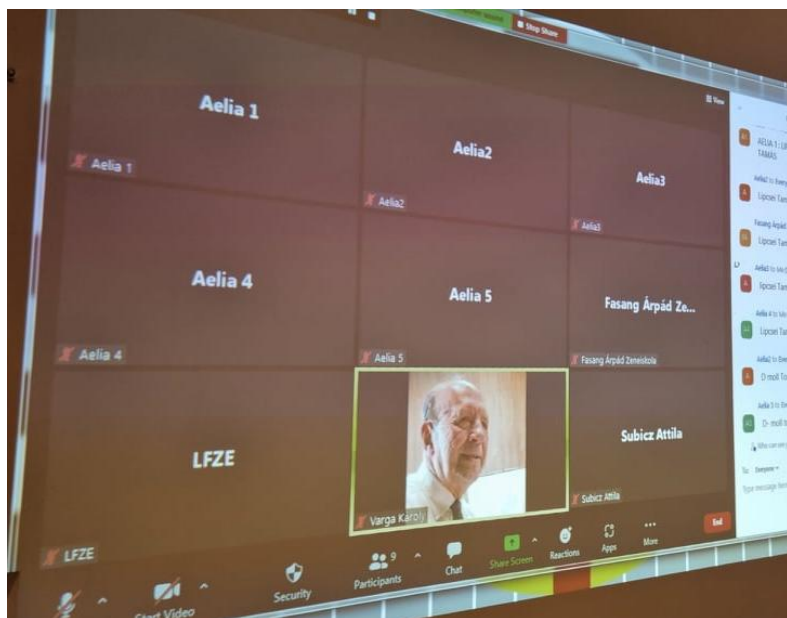
A zsűri tagjai: Gerenday Ágnes (KÓTA Művészeti Bizottságának elnöke)
Ember Csaba (Magyar Zene és Művészeti Iskolák Szervezetének elnöke)
Zelinka Tamás (Parlando című pedagógiai folyóirat felelős szerkesztője)

A zsűri elnöke: Madarász Iván (Erkel- és Kossuth-díjas zeneszerző, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára)

Tárműsorvezető: Magyar Kornél (Magyar Rádió zenei fősztályának nyugalmazott vezető szerkesztője)

A következő online vetélkedő, azaz a záró második, befejező rész 2022-ben:

Figyelem! Az online vetélkedősorozat 2022 tavaszán folytatódik.



Az első lépés



Készülődnek a csapatok



Magyar Kornél, Zelinka Tamás, Varga Károly



Zelinka Tamás és Varga Károly



Subicz Attila, Magyar Kornél, Gerenday Ágnes, Varga Károly



Betekintés a kulisszák mögé

Köszönet az NKA támogatásának.



Külön köszönet Subicz Attilának, akinek az informatikai háttér megteremtése nélkül a vetélkedő nem jöhetett volna létre.

A fotók Varga Károly archívumából válogatva.
Megjelenik a *Parlando* zenepedagógiai folyóiratban (2022/1.).
Budapest, 2022. január

ⁱ Lásd: *Morva Péter: Egy ország Karcsi bácsija* (Parlando, Budapest, 2015/5.) <https://www.parlando.hu/2015/2015-5/MorvaPeter.htm>

ⁱⁱ Lásd még: *Morva Péter: Életre szóló játék. Varga Károly játékos zenei ismeretterjesztési és pedagógiai munkássága* (Új Pedagógiai Szemle, Budapest, 2009/7. 65-73.o.) Forrás: https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2009_7_05.pdf
Morva Péter: Muzsikáló Gyermekrádió – Elfelejtett történet (Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest, 2018) Forrás: https://www.parlando.hu/2019/2019-1/Morva_Peter.htm

ⁱⁱⁱ Varga Károly (született Jászberényben, 1925. szeptember 20-án) hosszú évtizedekig volt 1.) zeneiskolai tanszakvezető szolfézstanár (Óbudai Aelia Sabina Zeneiskola) és alapító tag, kuratórium elnöke és szolfézstanár (Prím Alapítványi Zeneiskola) [kieg. Fülep 2022.01.05.], 2.) a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézetének gyakorlati tanítást tanító vezető tanára. A Magyar Rádió 3.) szerkesztő-riportere mellett ugyanott 4.) műsorvezető, ugyanígy a 5.) Magyar Televíziónál, az 6.) Országos Filharmóniánál és az 7.) Operaház ifjúsági bérletes hangversenyeinél is. 8.) Zenei szakkönyveket, 9.) napilapokban, folyóiratokban beszámolókat, koncertismertetőket stb., 10.) a filmeknek és a vetélkedőknek forgatókönyveket írt. Mindeközben 11.) a Fővárosi Zeneiskola Szervezet bemutató tanára, 12.) nyári táborokban metodikai kurzusok vezetője, miközben nem utolsó sorban a 13.) Kicsinyek Klubja, Mozart Klub, Zenekedvelő Gyerekek Klubja, Gyerekek Operaklubja címen a négy klub alapítója-vezetője. 14.) Karnagya volt hat kórusnak, végezetül a plusz „fél” állásként pedig az ilyen jellegű vezénylős beugrásait tartom számon. Vö.: *Fülep Márk: Varga Károly 95 éves* (Parlando, Budapest, 2020/5.) https://www.parlando.hu/2020/2020-5/Varga_Karcsi-95.htm